

Clara Tschudi

Maria Antoaneta
ultima regină a Franței

Prefață

Biografia este întotdeauna un mod excelent de a populariza și știința, și istoria; a descrie viața unui învățat celebru înseamnă că ești nevoit să vorbești și despre o anumită parte a științei, aceea cu care s-a ocupat învățatul a cărui biografie ți-ai luat sarcina să o expui; a descrie viața unui personaj istoric reprezentativ înseamnă a te ocupa de o anumită epocă istorică. Viața oricărui om e întotdeauna un mic roman, iar viața unui ilustru personaj istoric e un adevărat roman senzațional.

Printre scriitorii remarcabili se află o femeie al cărei talent de a scrie biografii e de necontestat.

Clara Tschudi este autoarea acestei biografii. Norvegiană, aceasta s-a născut în 1856. La început, având aptitudini muzicale, a fost cântăreață de operă, dar din motive de sănătate, a părăsit această carieră și s-a consacrat literaturii. A scris mai întâi o biografie a cântăreței norvegiene Amanda Kolderun, apoi un studiu asupra culturii femeilor, urmat de o biografie a Eugeniei, împărăteasa Franței. Încurajată de succesul acestei biografii, a scris despre împărăteasa Augusta și Maria Antoaneta, despre mama lui Napoleon și Sofia, regina Neapolelui, dar și despre Elisabeta, împărăteasa Austriei.

Toate aceste biografii sunt rezultatul unor îndelungate studii asupra izvoarelor istorice relative la chestiunile de care s-a ocupat și cu toate acestea, nu sunt studii seci respingătoare, ci dimpotrivă, sunt adevărate romane.

Traducerea a fost realizată după ediția germană apărută în Biblioteca Universală a lui Philip Reklam, dată la lumină de dr. Heinrich von Lenk.

Adevărul, nimic decât adevărul, tot adevărul.

Capitolul I

Nașterea arhiducesei Maria Antoaneta.
Creșterea ei. Viitoarea regină a Franței
își părăsește țara

Cu o jumătate de an înaintea izbucnirii Războiului de Șapte Ani, la 22 noiembrie 1755, a avut loc un groaznic cutremur în sudul Europei. Lisabona a fost distrusă. Treizeci de mii de oameni și-au pierdut viața; regele și regina Portugaliei au fugit din palatul lor care se prefăcuse în ruine.

În aceeași zi s-a născut Maria Antoaneta.

Părinții ei erau Francisc I Ștefan, împăratul Sfântului Imperiu Roman, și Maria Tereza de Austria. Când a fost botezată, a primit numele de Maria Antonia Josepha Johanna.

Înainte de a vedea lumina zilei, ea fusese obiectul unui pariu. Împărăteasa, care era mama a cinci fete și a doi băieți, își dorea un al treilea băiat.

– Va fi băiat sau fată? întrebă ea în vara anului 1755 într-o seară de primire, la Schönbrunn.

– Va fi un prinț, răspunse unul dintre curtezanii care se aflau de față.

– Crezi? răspunse Maria Tereza. Eu fac prinsoare pe doi ducați că are să fie fată.

La începutul toamnei, curtezanul pierdu prinsoarea. Îngenunchind, el îi întinse suveranei cei doi ducați înveliți într-o hârtie.

Pe hârtie erau scrise următoarele versuri pe care le compusese Metastas cu acea ocazie:

*Ho perduto: l'augusta figlia
A pagar m'a ha condannato:
Ma s'e vero ch'a voi simiglia,
Tutto l'mundo ha guadagnato.*¹

La Curtea Mariei Tereza totul era modest, aproape burhez. Eticheta nu era gonită din Burg și Schönbrunn, dar nici nu juca un rol însemnat. Aceasta nu era deci plictisitoare, iar în viața de familie a părinților Mariei Antoaneta nu juca aproape niciun rol.

Regina Franței vorbea cu mare plăcere despre anii copilăriei sale; se pare că tatăl, împăratul Francisc, era mai mult iubit de copii decât împărăteasa.

Obișnuită să stăpânească, să fie ascultată, împărăteasa descoperise arta de a fi respectată de toți membrii familiei sale. Teama îi ținea pe copii la o distanță respectuoasă față de ea. Când se aflau în prezența ei, nu li s-a întâmplat niciodată să uite că se găseau în fața suveranei.

Politica și grijile guvernării îi lăsaus Mariei Tereza prea puțin timp pentru a se mai ocupa de copiii ei. Medicul palatului avea ordin să-i viziteze în fiecare zi pe arhiduci și

¹ Am pierdut, augusta fiică / M-a condamnat să plătesc; / Dar dacă e adevărat că vă seamănă, / Toată lumea a câștigat.

arhiducese. Din camerele lor, el se îndrepta spre aceea a împărătesei, care se informa în cele mai mici amănunte despre starea copiilor. Personal abia își vedea copiii, doar o dată pe săptămână.

Educația lor era încredințată șambelanilor și guvernanelor. Împărăteasa îi alegea cu mare grijă și stabilea în direcții generale mersul instruirii. Avea grijă ca planurile pe care le făcea să fie puse în aplicare. Profesoarele care nu se temeau de inspecțiile mamei erau îndepărtate de lângă copiii imperiali. Prima profesoară a Mariei Antoaneta a fost concediată când Maria Tereza a descoperit, din întâmplare, că temele care trebuiau să fie scrise de mâna fiicei sale erau scrise de profesoară.

Contesa Brandeisen, venită în locul ei, își iubea școlărița, care și ea la rândul ei o iubea din inimă; dar și aceasta o răsfăța. Când voia vreodată să se arate severă și îi ținea favoritei sale o predică morală, era destul un răspuns plăcut, un semn de iubire, ca să fie iar blândă și iertătoare ca mai înainte.

Până la 12 ani, Maria Antoaneta a crescut sub conducerea acestei femei; mai târziu în viață a considerat o nenorocire faptul că a ajuns prea târziu pe mâinile ei și că a pierdut-o și prea devreme.

Contesa Lerchenfeld, care îi urmă contesei Brandeisen, era mult mai severă și mai tare de înger. Ea avea însă o constituție bolnăvicioasă; era deseori necăjită și nu se potrivea cu eleva sa, care era veselă și plină de viață.

Poetul Metastas îi dădu Mariei Antoaneta lecții de limba italiană. El o învăță să vorbească această limbă ușor și grațios, iar Maria Antoaneta traducea cărți italienești fără nicio

greutate. Profesorul de muzică fu Glük; la muzică a ținut ea toată viața.

Chiar și în alte domenii avea maeștri de seamă, dar în afară de muzică și italiană, nu făcea deloc progrese. Mama se plângea întotdeauna prin scrisori că fiica ei cea mai tânără nu profită de lecțiile profesorilor săi.

Arhiducesa Antonia, cum era numită la Viena, scria cu multe greșeli și caligrafia îi era aproape de necitit. Desenele trebuiau să îi fie îndreptate de profesoare înainte de a fi prezentate împărătesei. La geografie era o ignorantă ca mulți copii din popor. Nu numai că nu cunoștea istoria generală, dar nu o știa nici pe cea a patriei sau a familiei sale.

Îi lipsea plăcerea, nu talentul de a învăța, dar neștiința ei, care nu putea să rămână neobservată, a făcut ca în Franța să fie aspru judecată. Deși era lipsită de cunoștințe, știa să se prezinte foarte bine în societate. De când era copilă, îi fascina pe toți cu înfățișarea ei drăguță, cu mersul cel sigur. Când venea în contact cu poporul, câștiga inimile tuturor prin grația și bunătatea ei.

Împăratul și împărăteasa iubeau muzica. Când aveau timp, își petreceau seara în marea sală de concerte din Schönbrunn. De-a lungul pereților se înșirau pianе și harpe. Glük și Haydn cântau. Metastas citea versuri. Neobișnuit cu podelele ceruite și orbit de lumină, el căzu tocmai în momentul când voi să se încline înaintea suveranilor.

Curtezanii îl găsiră prost și râseră de ceea ce i se întâmplase. Nimeni nu se gândi să-l ajute până când îi veni în ajutor arhiducesa Antonia. Ea îl ridică de jos pe artist și-l mângâie cu vorba.

După cum am mai spus, politica activă pe care o desfășura nu îi permitea Mariei Tereza să se îngrijească cu totul de copiii ei. Ea nu uita însă față de lume să pretindă a fi o mamă grijulie. Când veneau vizitatori iluștri la Viena, împărăteasa îi invita la castel și cu acest prilej se arăta cu numeroasa ei familie. Ținea foarte mult ca ziarele să publice articole în care să vorbească despre calitățile copiilor ei, pentru ca lumea să considere că moștenitorii imperiali sunt inteligenți și să vorbească despre ei astfel.

Credincioșii ei supuși repetau anumite fapte ale arhiducilor și arhiduceselor și le povesteau cu plăcere. Când, de pildă, Antonia, într-o zi de iarnă, și-a împărțit ducații săracilor, știrea aceasta a fost transmisă din gură în gură. Întreaga Austrie știa despre frumoasele răspunsuri pe care Antonia și surorile ei le dădeau ori de câte ori li se țineau discursuri. Era parțial adevărat – la anumite ocazii, fetele împărătesei vorbeau latinește, dar lumea nu știa că tinerele fete nu pricepeau o vorbă din ceea ce citeau.

Timp de veacuri, Casa domnitoare din Franța a luptat pentru supremație cu Casa de Habsburg, care, fiind în posesia Austriei, Spaniei și Olandei, înconjurase regatul vecin. Țelul dinastiei franceze era de a rupe această barieră. Poporul francez se obișnuise să privească Austria ca pe veșnicul său dușman.

Încetul cu încetul, situația se schimbă. Cuceririle lui Richelieu și Mazarin, precum și victoriile și înfrângerile lui Ludovic al XV-lea schimbaseră harta Europei.

Casa de Habsburg fu gonită pentru totdeauna din Spania. În același timp se ridicase în Germania o nouă Casă mare,

Casa de Hohenzollern. Se iviră diferite semne ce dovedeau că Franța și Austria doresc să treacă cu buretele peste trecut.

Tatăl Mariei Tereza, împăratul Karl al VII-lea, făcuse cel dintâi pas de apropiere. Cardinalul Fleury, prim-ministrul lui Ludovic al XV-lea, în timpul minoratului acestuia, nu păru dispus să întindă o mână prietenească. În ceea ce o privește pe tânăra împărăteasă, dușmănia ei cu regele Prusiei era prea mare ca să nu dorească o prietenie în altă parte. În timpul războiului dintre Franța și Rusia, își oferi prietenia Austriei.

Istoria povestește că Maria Tereza cea castă a mers până într-acolo încât i-a scris doamnei de Pompadour o scrisoare prin care o numea „iubită prietenă“. Împărăteasa a dezmințit acest lucru printr-o scrisoare privată, iar ceea ce nu a făcut personal a realizat prin sfătuitoarea și omul ei de încredere, contele Kaunitz.

Dar lucrurile nu au trecut de limitele politeții, Franța nerămânând imună la aceste manifestații de prietenie. În 1756, Ludovic al XV-lea a încheiat o alianță cu Maria Tereza, sfârșind astfel Războiul de Șapte Ani.

Împărăteasa voia însă să-și asigure pentru viitor prietenia alianței sale, pe care abia o câștigase. După ce se isprăvi războiul, mintea ei cea întreprinzătoare puse la cale o alianță prin căsătorie între cele două familii.

Regele Ludovic și ministrul Choiseul căzură de acord, iar Maria Tereza o alese pe fiica sa cea mai tânără pentru a o face viitoarea regină a Franței. Ea spera că frumusețea Antoniei va avea mai multă putere asupra regatului vecin decât avuseseră armatele sale în timp de război.

Arhiducesa austriacă era considerată ca viitoare regină a Franței înainte ca logodna să fie făcută în mod oficial. Când

Antonia împlini unsprezece ani, spirituala doamnă Geoffrin făcu o vizită la Viena, unde fu primită cu mare plăcere de împărăteasă, care o prezentă tuturor fetelor sale.

Doamna Geoffrin fu încântată de drăgălășia tinerei principese.

– Ce copilă încântătoare! exclamă ea. Aș fura-o.

– Ia-o, spuse Maria Tereza cu mulțumire, ia-o cu dumneata.

Ea îi sugeră doamnei Geoffrin că i-ar face plăcere dacă spirituala franțuzoaică ar vorbi despre fiica sa prin saloanele Parisului și dacă ar spune că e frumoasă. Doamna Geoffrin primi propunerea cea indirectă cu entuziasm.

În iarna următoare, lumea din capitala Franței începu să se intereseze de viitoarea principesă moștenitoare și să-i laude firea simpatcă. Ludovic al XV-lea, prin ambasadorul său, se interesă despre dezvoltarea copilei. Un pictor renumit fu trimis la Viena pentru a o picta pe principesă. După ce portretul fu gata, regele manifestă o dorință atât de vie ca să-l vadă, încât pictorul îl trimise pe fiul său la Versailles pentru ca portretul să ajungă în mâinile regelui cât mai iute.

Maria Tereza îi procură fiicei sale tot ce îi trebuia pentru a o pregăti pentru noua ei situație. Antonia trebui să se coafeze după moda franțuzească și luă lecții de la un profesor francez.

Un actor francez fu ales cititor al arhiducesei. Acest om avea un renume prost și alegerea lui ca profesor displăcu în totalitate Curții franceze. Ambasadorul din Viena primi ordin să protesteze împotriva acestei alegeri a împărătesei. Actorul fu concediat, iar Maria Tereza ceru să i se trimită la Curte un preot din Franța.

Cuprins

Prefață	5
Capitolul I. Nașterea arhiducesei Maria Antoaneta. Creșterea ei. Viitoarea regină a Franței își părăsește țara	7
Capitolul II. Călătoria Mariei Antoaneta. Primirea în Franța. Serbările nunții	18
Capitolul III. Situația la Curtea din Versailles. Ducele de Vauguyon. Fiicele lui Ludovic al XV-lea. Principele moștenitor și însemnările lui zilnice.....	24
Capitolul IV. Maria Antoaneta intră în lumea mare. Cum își petrece timpul principesa moștenitoare. Reproșurile mamei. Conte și contesa de Provence. Conte și contesa d'Artois. Reprezentații teatrale și baluri	39
Capitolul V. Maria Antoaneta și contesa du Barry. Scrisorile Mariei Tereza către fiica sa	47
Capitolul VI. Intrarea perechii princiare în Paris. Moartea lui Ludovic al XV-lea.....	57
Capitolul VII. Suirea pe tron. Ceremonialul Curții. Contesa de Noailles. Abatele Vermond.....	63
Capitolul VIII. Dușmanii în sânul familiei. Excursii spre Paris. Balul Operei. Glumele Mariei Antoaneta	75

Capitolul IX. Frumusețea Mariei Antoaneta. Camerele reginei la Versailles. Domnișoara Bertin, modista. Nebuniile modei.....	81
Capitolul X. Prietenii Mariei Antoaneta. Principesa Lamballe. Principesa La Guéménée. Contesa de Polignac.....	90
Capitolul XI. Trianon	103
Capitolul XII. Risipa reginei. Scandalosul joc de cărți la Curte. Relațiile Mariei Antoaneta cu arta și literatura. Actorii regali de la Trianon	110
Capitolul XIII. Necazul ascuns al Mariei Antoaneta. Vizita împăratului Iosif. Regina e pentru întâia oară mamă. Moartea Mariei Tereza. Nașterea principelui moștenitor	121
Capitolul XIV. Botezul principelui moștenitor. Presupușii amanți ai Mariei Antoaneta. Contele D'Artois. Baronul Besenval-Lauzun. Contele Fersen. Castelnaux	134
Capitolul XV. Maria Antoaneta și politica.....	147
Capitolul XVI. Maria Antoaneta ca mamă. Contesa de Polignac, guvernantă a copiilor reginei. Beaumarchais și comediile lui	155
Capitolul XVII. Afacerea colierului.....	164
Capitolul XVIII. Maria Antoaneta. Ura poporului crește	184